

Finalkonsert med Brahms och Dvořák

Antonín Dvořák
(1841-1904)
moto. Vivace –

Pianokvintett i A-dur op. 81
Allegro ma non tanto – Dumka: Andante con
Scherzo (Furiant). Molto vivace – Finale. Allegro

PAUS

Johannes Brahms
(1833-97)

Pianokonsert nr 2 i B-dur op. 83
Allegro non troppo – Allegro appassionato – Andante –
Allegretto grazioso

Sommaren 1874 skickade Antonín Dvořák in femton kompositioner till den österrikiska statens pristävling för unga kompositörer. Juryn blev överväldigad av den idérikedom som verken visade upp. I juryn satt en man som fick avgörande betydelse för Dvořák: Johannes Brahms. Dvořák vann första pris tre år i rad och efter sista vinsten skrev Brahms till Dvořák och erbjöd honom sitt stöd. Han rekommenderade Dvořák för sin förläggare som 1878 gav ut Dvořáks Slaviska danser och det blev en succé. Vänskapen mellan de båda kompositörerna varade sedan hela livet ut. Brahms Pianokonsert i B-dur och Dvořáks Pianokvintett i A-dur är bägge mästerverk av tonsättare som står på höjden av sitt skapande. De är bägge lite under 50 år. Mycket är gemensamt men det finns olikheter. Dvořáks kvintett lever i hög grad på en frisk melodik med folklig anstrykning. Brahms yttrade en gång: Den mannen har fler idéer än alla vi andra. Av allt han kastar bort skulle vem som helst av oss kunna plocka ihop sina huvudteman. Brahms kunde mer än någon annan i sin generation genom sin intellektuella skärpa forma musiken till stora block, smida ihop olika melodier och känslor utan stora skarvar. Vem man föredrar beror väl på ens egen läggning.

Antonín Dvořáks Pianokvintett i A-dur, som komponerades mellan augusti och oktober 1887, är ett av romantikens finaste kammarmusikverk och samtidigt ett utomordentligt exempel på en lyckad kombination mellan klassisk formgivning och folkmusikinfluenser. Dvořák var en boren melodiker i samma klass som Schubert och Tjajkovskij. Han kunde på ett naturligt sätt skapa egna "folkliga" melodier som passade in i klassiska former. Brahms kunde någon gång förmana vännen att inte göra det för lätt för sig genom att lita för mycket på bara fina melodier. De skulle också sammanföras på ett organiskt sätt. När det gällde kvintetten kunde han inte klaga.

Den första satsen inleds med en nobel cantilena i cello innan hela ensemblen sätter fart. Den andra satsen är en så kallad Dumka. Dumka är ett slaviskt ord som betyder tankfull idé. Musikaliskt pekar det på en sats där huvudtemat ofta är långsamt och melankoliskt som om en sorglig händelse filterats genom tiden. I denna sats spelar

violan huvudmelodin, flankerad av pianots kommentarer. Sedan växlar långsamma och snabba partier med varandra. Den lekfulla tredje satsen är en furiant, en snabb böhmisk dans i tretakt med intressanta rytmiska betoningar som blir mest tydliga i mittdelen, trion. I finalen sätter ensemblen igång med ett perpetuum mobile-liknande tema och det dyker upp på flera ställen som i ett rondo. Mot slutet överraskas vi av ett fugerat parti innan satsen avslutas i en lugn och avklarnad stämning.

Mellan tillkomsten av Johannes Brahms första och andra pianokonsert ligger 22 år och ett skägg. Den dramatiska första konserten är komponerad av en ung vacker man utan skägg. När han 1878 började komponera den andra konserten hade han anlagt det stora skägg som vi känner igen från alla bilder av Brahms. Den andra konserten blev färdig först efter tre år, vilket vittnar om Brahms starka självkritik. Han skrev till Clara Schumann om konserten: *Jag vill berätta för dig att jag har komponerat en mycket liten pianokonsert med ett mycket litet sött scherzo*. Ett lätt ironiskt understatement eftersom konserten var den längsta som skrivits ditintills. Var det ett tecken på osäkerhet? Knappast, för Brahms stod på höjden av sin berömmelse i Europa och hade nått en kreativ höjdperiod då många nya mästerverk kom till. Hans liv i Wien hade blivit regelbundet och han kunde försörja sig på sina kompositioner. Det fanns fortfarande ett litet orosmoln i hans liv. Det vittnade en liten byst av Beethoven om. Den var placerad på en sockel högt över golvet i hans våning. Den ouppnåelige kan man tolka det som. Den han alltid ville mäta sig med. Men han måste ha varit mycket nöjd med sin B-durkonsert. Vilken öppning med solohornet som spelar en underbart enkel och sångbar melodi! Den är som ett motto för hela konsertens olympiska frihet och styrka. Solisten kommenterar hornet och innan hela orkestern sedan spelar horn temat hinner pianisten också med en oväntad kadens. Horn temat är inte bara ett huvudtema, det innehåller viktiga motiv för utvecklingen och sammansmältningen av de olika delarna. De tre första tonerna i horn temat blir speciellt viktiga. Satsen är rik på skiftande melodiska tankar som hålls ihop på ett mästerligt sätt.

Trots att Brahms beskrev den andra satsen som "ett litet, litet scherzo" är det den mest dramatiska i konserten. Det är ovanligt med fyra satser i en solokonsert och även med ett scherzo. Förmodligen kände Brahms att han behövde lägga in en extra snabb sats som större kontrast både i karaktär och tonart till den långsamma satsen. Pianot inleder med ett kärvt och oroligt uppåtgående tema. Mittdelen har ljus lantlig prägel. Så följer hjärtpunkten i konserten, ett andante med ett långt cellosolo. Melodin använde Brahms senare i sången 'Immer leiser wird mein Schlummer' med texten *Jag kommer att gå bort och du kommer att kyssa en annan när jag är blek och kall. Innan maj blommor och trasten sjunger låt mig få träffa dig igen. Kom snart*. Det är svårt att inte tänka på Clara Schumann när man hör cellosolot, speciellt som andra satsen i Claras pianokonsert har ett långt cellosolo. Finalen öppnar med en älskvärd avspändhet som efterhand utvecklas mot briljanta partier och häftiga höjdpunkter och ett kraftfullt slut.

Gustav Piekut föddes i Aalborg 1995 i en akademikerfamilj och blev fascinerad av pianot redan när han var sex år. Han vann på kort tid alla nationella danska tävlingar och började studera i Berlin för professor Klaus Hellwig. Han fortsatte senare för professor Jens Elvekjer i Köpenhamn. Gustav gjorde ett ovanligt och djärvt val av musik för sitt debutalbum: Beethovens monumentala Diabellivariationer. Reaktionerna från fackpressen blev otroligt positiva. Brittiska Pianist gav inspelningen fem stjärnor och skrev att *Den unge dansken levde upp till det riskfyllda företaget*. När Gustav spelade Rachmaninovs krävande tredje pianokonsert med Copenhagen Phil på Tivoli 2022 kunde man läsa i Politiken: *Gustav Piekut fortsätter att imponera i sin snabbt växande karriär. Han är ung, cool och superpopulär. Stjärnpianisten fick salen att jubla*. Det som utmärker Gustavs spel är kombinationen av intellektuell skärpa och stark inlevelseförmåga. Dessutom ett ovanligt repertoarval. I en senare inspelning, Towards the flame, ställs Rued Langgaards och Aleksandr Skrjabins excentriska pianomusik mot varandra. Den nominerades till International Classical Music Awards 2022. Det är inte ofta unga pianister får chansen att spela Brahms gigantiska konsert. Det ska bli ytterst spännande att höra Gustav ta sig an detta mästerverk. Gustav Piekut är en entusiastisk kammarmusiker som driver Festival & Friends, en årlig festival i Köpenhamn.

Om Johannes Gustavsson

Johannes Gustavsson är den förste som har vunnit både Swedish Conductor's Prize och Herbert Blomstedt Award. Johannes började som violast innan dirigeringen tog över efter inspiration från bland andra Jorma Panula.

I dag dirigerar han regelbundet de stora nordiska orkestrarna och samarbetar med många framstående solister, bland dem Nina Stemme, Víkingur Ólafsson och Martin Fröst. Han har dirigerat Göteborgs Symfoniker vid mer än 35 konserter under 20 år. Johannes är en varm förespråkare för ny musik och har, bara sedan år 2000, uruppfört ett 50-tal orkesterverk. Han har spelat in ett stort antal verk, däribland Valborg Aulins Tableaux Parisiens och Anders Eliassons Double Concerto och Sinfonia per Archi med Sveriges Radios Symfoniorkester.

Om Helsingborgs symfoniorkester

Helsingborgs symfoniorkester grundades 1912 och är en av Sveriges äldsta symfoniorkestrar. Orkestern består av cirka 60 musiker och är eftertraktad både regionalt, nationellt och internationellt. Den har gjort ett stort antal skivinspelningar, varav flera uppmärksammats av bland andra Gramophone och Diapason d'Or. Orkestern har även belönats med en Grammis och Sveriges Radio spelar och sänder Helsingborgs symfoniorkesters konserter regelbundet.

Bland tidigare chefsdirigenter återfinns namn som Stefan Solyom, Andrew Manze, Okko Kamu, Hans-Peter Frank, Sten Frykberg och John Frandsen. Från och med säsongen 2024–2025 är Maxime Pascal orkesterns chefsdirigent.